

TA WIREMU MATINI. Ko tenei tetahi pakeha i u, i aroha pumau ki te Iwi Maori i nga ra o te raruraru. He tangata matau ano ia pera me Pihopa Herewini; kotahi tonu to raua kareti i whakaakona ai; kotahi ano to raua kaupuke i rere mai ai ki Niu Tireni. I haere mai tetahi hei pihopa, ko tetahi hei tumuaki kai-whakawa. Kua tuhituhia enei kupu mo Pihopa Herewini, mo Kawana Kerei, mo Ta Wiremu Matini: "Ko ia (ara ko Pihopa Herewini) ko te Kawana, ko te Tumuaiki ara ko Ta Wiremu Matini, tangatanga ana ki runga ake o era atu, mo te kaha o te tinana, o te hinengaro, mo te tika," "stood out pre-eminent in vigour of body and mind and loftiness of character."

I te tau 1846 ka hanga he kaupapa mo te kawanatanga o Niu Tireni. I runga i taua kaupapa ko nga pakeha anake e whai pooti, ka mutu te Tiriti o Waitangi, ka whakapuaretia te hoko whenua. Kaore a Kawana Kerei i whakaae ki te kaupapa, a i tautokona ia e te Pihopa raua ko Wiremu Matini. I tino kinongia te Pihopa e nga pakeha mona i tohutohu i nga Maori mo te ahua o te ture hou. I pera ano a Matini me Pihopa Herewini i tautoko i a Wiremu Kingi i tana totohe ki te kawanatanga mo Waitara. E kiia ana he tamariki Maori a Ta Wiremu Matini i whakatupu ai. Ko wai ra, kei hea ra, nga tamariki whangai a Wiremu Matini?

HORI KEREI. O ona ra ko Ta Hori Kerei tetahi o nga tangata nunui o te Ingarihi. I tu ia hei kawana mo tetahi wahi o Ahitereiria, e rua ona tunga hei kawana mo Niu Tireni, i tu ano ia hei kawana mo Awherika ki te Tonga, a hei pirimia mo Niu Tireni. I enei whenua katoa i kitea tona aroha ki nga iwi Maori, me tona aroha ki te Iwi Maori o Niu Tireni. Mo te raruraru mo Waitara i whakataua e ia me whakahoki te whenua ki nga Maori no etahi atu pakeha te he i kore ai i tau pai tenei raruraru nui. Ko Swainson raua ko Dr. Featherston etahi pakeha nunui i tautoko i te taha ki a Wiremu Kingi. Kua korerotia ake e au te araitanga a Hori Kerei i tetahi ture hou hei patu mo te Maori. I nui te whakaaro o Hori Kerei kia noho pai te Iwi Maori kia kaua e whawhai. I tapaea e ia he paraoa he hukā ma te Maori a e kiia ana i te nui o te paraoa ka wharikitia tetahi huarahi poto ki te peeke paraoa. Engari kia mahara tatou he kawana a Hori Kerei. he kaitiaki ia no te mana o Ingarangi. Ko Rewi Maniapoto kaore i tino whakaponono he tangata tika rawa a Hori Kerei mo tana whakaritenga kia karia he rori ki roto o Waikato. I tanumia, a Hori Kerei ki Paora, whare-karakia nui o Ranana, i te tau 1898.

TE MAKARINI. Ko Ta Tanara Te Makarini ano tetahi tangata i tino whanui ki waenganui o te Iwi Maori i nga ra o te raruraru, a e tika ia kia kiia he hoa no te Iwi Maori. I whakaturia ia hei kia-tiaki mo nga Maori engari na tona turanga hei minita mo te taha Maori ka rongo nui ia. Na tona kaha ano i mau ai te rongo i waenganui i nga iwi e rua.